kirvis stačiakampe pentimi – veikiausiai praeityje ariant suardyto kapo vietoje (kartu rasta kaulų trupinių). Kiek toliau į P nuo kalvos papėdės, velėnoje, aptikta apskritos skardinės segės dalis. Radiniai preliminariai datuojami XIV a. pabaiga – XV a.

Vindžiulių senovės gamybos vieta yra apie 100 m į P nuo kelio Jagelonys–Pastrėvys, Pagrendos miško V pakraštyje, abipus miško keliuko (N54°42‘32,7"; E024°37‘39,3"). Ją sudaro pilkapį primenantis sampilas R kelio pusėje (praardytoje miškožemio vietoje matyti, jog nuo pat viršaus jis kupinas stambių anglių), akmenimis išdėta stačiakampė duobė (kelio V pusėje) ir galbūt šalia jos esanti dar viena didesnė ir gilesnė duobė su pavieniais akmenimis.

Nei Bajorų, nei Vindžiulių senbuviai negalėjo nurodyti, kas ir kada Pagrendos miške ką nors gamino, tačiau P. Binkulys mena, kad prieškaryje iš kelmų vienas ar du žmonės dar gamino degutą. Etnografiniai duomenys tokiai Pagrendos miško senovės gamybos vietos interpretacijai neprieštarauja.

A FIELD SURVEY IN THE VICINITY OF BAJORAI VILLAGE

The KU and KšM Bajorai cemetery (Elektrėnai Mun.) expedition surveyed some archaeological objects in that vicinity. The Vindžiuliai Medieval cemetery, which dates to the late 14th–15th century based on chance finds from inhumation burials, was explored and the Jagelonys stone, which is called Gaidelis (rooster), was added to the list of Lithuanian mythological stones, near which small stone axes have been found.

IGNALINOS ATOMINĖS ELEKTRINĖS TERITORIJOS ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI

Eglė MARCINKEVIČIŪTĖ, Egidijus ŠATAVIČIUS

2006 m. birželio mėnesį pagal LAD pasirašytą sutartį su UAB „Urbanistika“ buvo vykdomi žvalgomieji archeologiniai tyrimai VĮ „Ignalinos atominės elektrinės“ (toliau IAE) teritorijoje, sklype 1 (Visagino sav.). Žvalgomųjų tyrimų tikslas – nustatyti, ar atominės elektrinės teritorijos sklype 1 yra išlikusių kultūros vertybių bei įtraukti jas į rengiamą IAE sklypo 1 detalųjį planą. Tyrinėto sklypo dydis – apie 900 ha. Tyrimus geranoriškai sutiko finansuoti IAE direkcija.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu IAE sklypo 1 teritorijoje ištirta 90 įvairaus dydžio šurfų bei 5,5x1,5 m dydžio perkasa, t. y. iš viso apie 105 m^2 dydžio plotas. Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad IAE sklypo teritorijoje yra išlikę 8 tarpusavyje nesusiję plotai su archeologiškai vertingais sluoksniais ir radiniais. Visi jie identifikuoti kaip archeologijos vertybės; individualūs vardai suteikti pagal anksčiau čia buvusių kaimų pavadinimus.

Grikiniškės senovės gyvenvietė 1 yra Grikiniškės pusiasalio P dalyje, apie 1,03 km į ŠR nuo aušinamojo (iškeidimo) kanalo pradžios ir apie 270 m į ŠR nuo to paties kanalo žiočių. Preliminarios objekto centro koordinatės: x=6167231,949; y=662610,092 (LKS–94 koordinačių sistemoje čia ir toliau straipsnyje). Gyvenvietei įkurti pasirinktas aukštas smėlėtas pakrantės gūbrys-kyšulys, orientuotas stat-

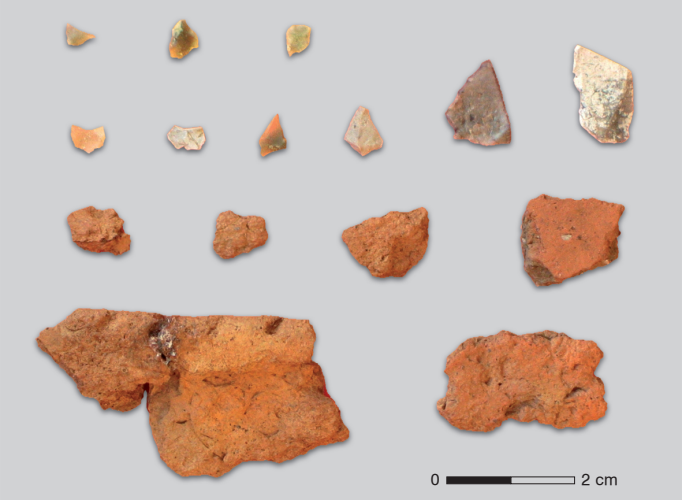

1 pav. Grikiniškės senovės gyvenvietėje 1 surasti titnago ir keramikos radiniai (Narvos kultūra, vidurinis neolitas). *E. Šatavičiaus nuotr.*
Fig. 1. Flint artefacts and pottery sherds from Grikiniškė settlement 1 (Narva Culture, Middle Neolithic).

menai ežero pakrantės linijai, iš ŠR ir PV supamas buvusių nedidelių įlankų (dabar – pelkių). Gyvenvietė užima apie 3,09 ha plotą, kurio didesnę dalį užima miškas (ir sodintas aptvertas jaunuolynas); taip pat į teritoriją patenka vietinis keliukas bei poilsinė. Tyrimų metu gyvenvietėje aptiktas intensyvus iki 50 cm storio kultūrinis sluoksnis su gausiais titnaginiais, keramikiniais ir kauliniais radiniais, kurie preliminariai datuojami 2 skirtingais laikotarpiais – mezolito–neolito periodu (VIII–III tūkst. pr. Kr.), skiriant juos Kundos ir Narvos kultūroms (1 pav.), bei bronzos amžiaus pabaiga – geležies amžiaus pradžia (VII–I a. pr. Kr.). Pastarasis radinių kompleksas priskirtinas Brūkšniuotosios keramikos kultūrai. Gyvenvietės teritoriją pastaruoju metu žaloja keliukas, poilsinės teritorijoje kasamos duobės bei kūrenami laužai.

Grikiniškės senovės gyvenvietė 2 yra Grikiniškės pusiasalio PR dalyje, apie 480 m į ŠR nuo aušinamojo (iškeidimo) kanalo žiočių ir apie 240 m į R nuo Grikiniškės senovės gyvenvietės 1. Preliminarios objekto centro koordinatės: x=6167327,118; y=663068,634. Gyvenvietei įkurti pasirinktas aukštas, stambus ir smėlėtas ragas-kyšulys, iš R pusės supamas ežero, o iš V – buvusios nedidelės įlankos (dabar – pelkė). Gyvenvietė užima apie 4,98 ha sodinto miško plotą. Tyrimų metu gyvenvietės P dalyje aptiktas intensyvus iki 50 cm storio kultūrinis sluoksnis su gausiais titnaginiais, keramikiniais ir kauliniais radiniais, kurie preliminariai datuojami 2 skirtingais laikotarpiais: mezolito–neolito periodu (VIII–III tūkst. pr. Kr.) bei bronzos amžiaus pabaiga – geležies amžiaus pradžia (VII–I a. pr. Kr.). Gyvenvietės Š dalyje kultūrinis sluoksnis neintensyvus, sunkiai išsiskiriantis. Gyvenvietės teritoriją pastaruoju metu žaloja sunkioji technika, kertanti sodintą mišką.

Grikiniškės senovės gyvenvietė 3 yra Grikiniškės pusiasalio Š dalyje, apie 1,75 km į ŠR nuo aušinamojo (išleidimo) kanalo pradžios ir apie 1,1 km į Š–ŠR nuo to paties kanalo žiočių. Preliminarios objekto centro koordinatės: x=6168036,757; y=662674,047. Gyvenvietei įkurti pasirinktas aukštas ir smėlėtas pakrantės ruožas pusiasalio Š dalyje. Gyvenvietė užima apie 1,82 ha plotą. Gyvenvietės teritorijoje yra brandus miškas; taip pat į teritoriją patenka poilsinė bei į ją vedantis keliukas. Tyrimų metu centrinėje gyvenvietės dalyje aptiktas intensyvus iki 50 cm storio kultūrinis sluoksnis su gausiais titnaginiais ir kauliniais radiniais, kuris preliminariai datuojamas mezolito – neolito pirmosios pusės laikotarpiu (VIII–IV tūkst. pr. Kr.). Gyvenvietės teritorijos ŠV dalis pastaruoju metu intensyviai žalojama eroduojant pakrantės ruožui bei poilsinės teritorijoje kasant duobes bei kūrenant laužus.

Petriškės piliakalnis yra Drūkšių ežero P pa-krantėje, ties kranto linijos ženkliu posūkiu, apie 1,18 km į PV nuo aušinamojo (įsiurbimo) kanalo žiočių ir apie 1,75 km į ŠV nuo pagrindinių kelių kryžkelės ties IAE centriniu korpusu. Preliminarios objekto centro koordinatės: x=6166600,657; y=659873,206. Piliakalniui įkurti pasirinkta masyvi ir aukšta ežero pakrantės kalva, iš P, PR ir R pusės atskirta pelkėtos daubos. Didžioji dalis kalvos jau nuplauta ežero, išliko tik jos PR šlaitas, kuris savo ruožtu apardytas tiesiant keliuką (nustumdytas paviršius). Piliakalnis užima apie 0,89 ha plotą. Gyvenvietės teritoriją sudaro miškas ir nedideli atviri plotai bei ją kertantis keliukas. Tyrimų metu centrinėje piliakalnio dalyje (kalvos šlaite) aptiktas intensyvus iki 30 cm storio kultūrinis sluoksnis su pavieniais degintais kauliukais ir gausiais keramikiniais radiniais (2 pav.), kurie

2 pav. Petriškės pilakalnyje surastas brūkšniuotosios keramikos indelio dugnelis. *E. Šatavičiaus nuotr.*
Fig. 2. A sherd from pot's bottom part (Stroked Pottery Culture) found in the Petriškė hill fort.

preliminariai datuojami bronzos amžiaus pabaiga – senuoju geležies amžiumi (VII a. pr. Kr. – IV a.). Radiniai skirtini Brūkšniuotosios keramikos kultūrai. Šį objektą nuolatos intensyviai žaloja eroduojanti ežero pakrantė.

Petriškės senovės gyvenvietė 1 yra Drūkšių ežero P pakrantėje, apie 1,4 km į PV nuo aušinamojo (įsiurbimo) kanalo žiočių ir apie 1,8 km į ŠV nuo pagrindinių kelių kryžkelės ties IAE centriniu korpusu. Preliminarios objekto centro koordinatės: x=6166303,392; y=659652,937. Gyvenvietei įkurti pasirinkta supelkėjusioje ežero pakrantėje esančios kalvos Š–ŠV dalis. Gyvenvietė užima apie 0,79 ha miško plotą; taip pat į teritoriją patenka keliukas. Tyrimų metu centrinėje gyvenvietės dalyje aptiktas neintensyvus iki 20 cm storio kultūrinis sluoksnis su pavieniais titnago, akmens ir keramikos radiniais, kurie preliminariai datuojami akmens–geležies amžiais (VII tūkst. pr. Kr. – I tūkst.).

Petriškės senovės gyvenvietė 2 yra Drūkšių ežero P pakrantėje, apie 360 m į V nuo aušinamojo (įsiurbimo) kanalo žiočių ir apie 1,44 km į ŠV nuo pagrindinių kelių kryžkelės ties IAE centriniu korpusu. Preliminarios objekto centro koordinatės: x=6166853,330; y=660596,969. Gyvenvietei įkurti pasirinktas

3 pav. Petriškės senovės gyvenvietėje 2 surastos puodų šukės brūkšniuotu ir lygiu paviršiumi. *E. Šatavičiaus nuotr.*

Fig. 3. Pots' sherds with stroked and smooth surface from Petriškė settlement 2.

aukštas ir smėlėtas pakrantės ruožas. Gyvenvietė užima apie 1,34 ha miško plotą. Tyrimų metu centrinėje gyvenvietės dalyje aptiktas intensyvus iki 30 cm storio kultūrinis sluoksnis su gausiais keramikiniais ir osteologiniais radiniais, kurie datuojami bronzos amžiaus pabaiga – ankstyvuoju geležies amžiumi (VII–I a. pr. Kr.) ir priskiriami Brūkšniuotosios keramikos kultūrai (3 pav.). Taip pat aptikta ir keletas vėlesnių – I–II tūkst. ribos šukių. Gyvenvietę pastaruoju metu intensyviai žaloja eroduojanti ežero pakrantė (apie 3–4 m aukščio skardis). Šiuo metu natūraliai išlikęs tik siauras (apie 1 m pločio) eroduojantis pakrantės ruožas, o likusi gyvenvietės teritorijos dalis užpilta iki 1–6 m storio statybinių šiukšlių sluoksniu.

Petriškės senovės gyvenvietė 3 yra Drūkšių ežero P pakrantėje, apie 770 m į PV nuo aušinamojo (įsiurbimo) kanalo žiočių ir apie 1,59 km į ŠV nuo pagrindinių kelių kryžkelės ties IAE centriniu korpusu. Preliminarios objekto centro koordinatės: x=6166714,857; y=660172,802. Gyvenvietei įkurti pasirinktas aukštas ir smėlėtas pakrantės ruožas. Gyvenvietė užima apie 1,6 ha miško plotą. Tyrimų metu centrinėje gyvenvietės V ir R dalyje aptiktas intensyvus iki 30 cm storio kultūrinis sluoksnis su gausiais keramikiniais radiniais, kurie preliminariai datuojami bronzos amžiaus pabaiga – ankstyvuoju geležies amžiumi (VII–I a. pr. Kr.) ir priskiriami Brūkšniuotosios keramikos kultūrai. Didžioji dalis objekto teritorijos sužalota sodinant mišką bei seniau iškasto prūdo.

Stabatiškės dvarvietė (sodybvietė) yra apie 550 m į PR nuo pagrindinių kelių kryžkelės ties IAE centriniu korpusu ir apie 1,18 km į ŠV nuo geležinkelio pervažos ties Skryteliais. Preliminarios objekto centro koordinatės: x=6165134,861; y=661659,437. Dvarvietei įkurti pasirinkta masyvaus moreninio gūbrio-lanko viršutinė dalis. Saugotina buvusios dvarvietės teritorija užima apie 1,5 ha dydžio plotą. Objekto teritoriją sudaro apleistos pievos (prieš kelis metus užsodintos eglutėmis) bei miškas. Tyrimų metu centrinėje dvarvietės teritorijos dalyje aptiktas intensyvus iki 30–50 cm storio kultūrinis sluoksnis su statybinėmis šiukšlėmis ir pavieniais keramikiniais, metaliniais bei kauliniais radiniais, kurie preliminariai datuojami (XVIII a. pabaiga – XX a.).

2006 m. gruodžio mėnesį pagal LAD pasirašytą sutartį su VĮ „Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo agentūra" buvo vykdomi žvalgomieji archeologiniai tyrimai Paviršinio radioaktyviųjų atliekų kapinyno įrengimo aikš-

telėje. Žvalgomųjų tyrimų tikslas – Stabatiškės dvarvietės (sodybvietės) chronologijos nustatymas ir teritorijos patikslinimas bei Paviršinio radioaktyviųjų atliekų kapinyno poveikio nekilnojamojo kultūros paveldo vertybėms įvertinimas.

Naujai atliktų papildomų žvalgomųjų archeologinių tyrimų metu Stabatiškės dvarvietės (kaimavietės) teritorijoje iš viso ištirtas apie 40 m^2 dydžio plotas. Tyrimų metu aptiktas 20–80 cm storio kultūrinis sluoksnis su gausiais keramikos, metaliniais, osteologiniais radiniais bei statybinėmis atliekomis. Ankstyviausieji pavieniai radiniai (puodų šukės, puoštos bangelių linijomis) datuojami XV a. antrąja puse – XVI a. ir skirtini to meto sodybvietei, tuo tarpu likusi didžioji dalis radinių skirtina XVIII a. antrosios pusės – XX a. vidurio nedideliam dvareliui. Tyrimų metu identifikuoti ne mažiau kaip 2 dvarvietės (sodybvietės) teritorijoje palei kiemo perimetrą stovėję pastatai. Vienas iš pastatų buvo apie 16x6 m dydžio ir turėjo iš stambių riedulių ir plytų sumūrytus 55–65 cm pločio pamatus.

Remiantis turima archeologine medžiaga bei rašytinių šaltinių duomenimis galima teigti, kad šioje vietoje XV a. antrojoje pusėje – XVI a. egzistavo sodybvietė, priklausiusi tikriausiai Radvilų valdomam Drūkšių dvarui. Vėliau (XVII–XVIII a. pradžioje) karų dėl Livonijos su rusais bei švedais ir masinių epidemijų metu apie pusė šių apylinkių gyventojų išmirė. Matyt, todėl XVII a. Stabatiškės dvarvietėje (sodybvietėje) žmonės negyveno. XVIII a. viduryje – antrojoje pusėje pagerėjus gyvenimui pagausėjo gyventojų, kurti nauji kaimai. Nuo XVIII a. pabaigos iki XIX a. vidurio Drūkšių dvaras ėjo iš vienų rankų į kitas, kol galiausiai palaipsniui buvo išparduotas. Tuo metu iš naujo galėjo būti apgyvendinta ir Stabatiškės vietovė (kaimo vardas rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo XVIII a. pabaigos). Maždaug XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje čia, matyt, buvo pastatytas nedidelis dvarelis.

Visas šias naujai surastas archeologijos vertybes siūlome įrašyti į NKVR. Taip pat privalu pasirūpinti jų tolesne apsauga, kad įvairių planuojamų statybų bei urbanizuotų teritorijų rekultivavimo darbų metu jos nebūtų sunaikintos. Šios vietovės žvalgomuosius tyrimus numatoma tęsti ir ateityje.

THE FIELD EVALUATION OF THE IGNALINA NUCLEAR POWER PLANT

In 2006 an evaluation of the territory of the Ignalina Nuclear Power Plant (Visaginas Mun.) was made for perhaps the first time. During this evaluation 8 new archaeological sites were discovered: a hill fort site, 6 ancient settlements, and a manor site (homestead site).

The majority of these newly found sites are located along the shore of Lake Drūkšiai. Isolated flint, stone, and pottery finds, which have been preliminarily dated to the Stone – Iron Age (7th millennium BC – 1st millennium AD) were discovered at ancient Petriškė settlement 1, which is located on the low damp lake terrace.

Ancient Petriškė settlements 2 and 3 are located on higher terraces, on which were discovered hand built pot sherds with smooth and stroked surfaces (Fig. 3) as well as partially thrown and thrown pottery sherds. Both settlements have been preliminarily dated to the Late Bronze Age – Old (Roman) Iron Age.

Petriškė hill fort was built on a large separate hill overlooking the shore of Lake

Drūkšiai and was protected on the S by swampy lowland. The destruction of the hill fort site is nearing completion: a large part of the flat summit has been washed away by the lake and in the remaining part, a bulldozer is scraping away the surface in order to create an approach road. Hand built stroked pottery (Fig. 2) and isolated fragments of cremated bones were discovered at the hill fort site. The finds have been preliminarily dated to the Late Bronze Age – Early Iron Age.

3 ancient settlements were identified on Grikiniškė peninsula, which has impressive natural beauty. Ancient Grikiniškė settlements 1 and 2 were identified on a sandy ridge on the shore of the S part of the peninsula. A dense cultural layer up to 0.5 m thick with an abundance of flint, pottery, and bone finds (Fig. 1), which have been preliminarily dated to two different periods: the Mesolithic – Neolithic period (8th–3rd millennium BC) and the late Bronze Age – early Iron Age (7th–1st century BC) were discovered here during the evaluation. The finds from the latter period should be ascribed to the Stroked Pottery culture. Ancient Grikiniškė settlement 3 was located on the peninsula's N head. It was created in a flat area on a high sandy terrace that slopes down towards the lake. A dense cultural layer up to 0.5 m thick with abundant flint and bone finds, which have been preliminarily dated to the Mesolithic – early Neolithic period (8th–4th millennium BC), were discovered during the evaluation.

Stabatiškė manor site (homestead site) is located more remotely from Lake Drūkšiai in the central part of the territory of the Ignalina NPP. A dense cultural layer up to 0.3–0.5 m thick with construction waste, ceramic, glass, isolated metal, and bone finds, which have been preliminarily dated to the 16th – mid-20th century, were discovered during the evaluation in the territory of the manor site. The remains of 2 buildings were identified.

This field evaluation shows that even in such an intensely urbanised area, the surface of which has been completely destroyed by various construction and other earthwork, it is possible to with the help of proper research methods to discover many new archaeological sites.

PILKAPYNŲ PALEI REKONSTRUOJAMĄ KELIĄ ŠVENČIONĖLIAI–SARIAI ŽVALGYMAI

Eglė MARCINKEVIČIŪTĖ, Egidijus ŠATAVIČIUS

2005–2006 m. tvarkytas žvyrkelis Švenčionėliai–Sariai: lyginta kelio danga ir jos plotis, išvalyti bei pagilinti užslinkę pakelės grioviai. Šis kelias nutiestas pačioje XX a. 8 dešimtmečio pradžioje. Tačiau tada jokie archeologiniai tyrimai ar žvalgymai neatlikti, nors apie dalį čia esančių pilkapynų ir gresiantį jų sunaikinimą žinota, juolab, kad vieną iš jų (Sudotos pilkapyną I) lenkų archeologai tyrinėjo tarpukaryje (vadovė Z. Podkowińska, 1934). Taigi minėtasis kelias kirto 7 pilkapynų teritorijas, sunaikindamas trasos vietoje atsidūrusius sampilus.

2006 m. gegužę rekonstruojant žvyrkelį Švenčionėliai–Sariai (Švenčionių r.), VĮ „Vilniaus regiono keliai" užsakymu atkarpose ties nekilnojamosiomis kultūros paveldo vertybėmis vykdyti archeologiniai žvalgymai. Re-